

LBRIS

We know
books

MURIEL BARBERY
Eleganța ariciului

Ediția a VI-a

Traducere din limba franceză de
ION DORU BRANA

NEMIRA

CUPRINS

MARX (PREAMBUL)

1. Cine seamăna dorință	9
2. Miracolele Artei.....	11
<i>Cugetare profundă nr. 1</i>	14

CAMELII

1. O aristocrată	23
<i>Jurnalul mișcării lumii nr. 1</i>	29
2. Despre războaie și despre colonii	35
3. Canișul ca totem.....	39
<i>Cugetare profundă nr. 2</i>	44
4. Refuzând lupta.....	46
<i>Cugetare profundă nr. 3</i>	49
5. Tristă condiție.....	51
6. Sutane de dimie	53
7. În Sudul confederat.....	56
<i>Jurnalul mișcării lumii nr. 2</i>	59
8. Prezicătoare a elitelor moderne	63
9. <i>Octombrie Roșu</i>	66
<i>Cugetare profundă nr. 4</i>	71
10. Un motan numit Grévisse	73
<i>Cugetare profundă nr. 5</i>	76
11. Măhnirea provocată de invaziile mongole	80
<i>Cugetare profundă nr. 6</i>	84
12. Comedie-fantomă	88
13. Eternitate	91
<i>Jurnalul mișcării lumii nr. 3</i>	94

14. Atunci, vechea Japonie	97
15. Datoria celor bogați	99
<i>Cugetare profundă nr. 7</i>	103
16. Spleenul Constituției	107
17. Un dos de potârniche.....	111
18. Riabinin	114
<i>Cugetare profundă nr. 8</i>	117

DESPRE GRAMATICĂ

1. Infinitesimal	125
2. Într-un moment de grație	128
<i>Cugetare profundă nr. 9</i>	131
3. Sub scoarță	138
4. Ruptură și continuitate.....	144
<i>Cugetare profundă nr. 10</i>	147
5. O impresie agreabilă	153
6. <i>Wabi</i>	156
<i>Cugetare profundă nr. 11</i>	158

PLOAIE DE VARĂ

1. Clandestină	165
2. Marea operă a sensului.....	168
3. În afara timpului	170
4. Diafane.....	171
5. Dantele și farafastâcuri	173
<i>Jurnalul mișcării lumii nr. 4</i>	176
6. O recondiționare	178
7. Dichisită ca o fecioară virtuoasă.....	181
<i>Cugetare profundă nr. 12</i>	183
8. Un iad	189
9. Auriu mat	191
10. Ce concordanță?.....	194
11. O existență fără durată.....	196
<i>Jurnalul mișcării lumii nr. 5</i>	198
12. Un val de speranță.....	204
13. Vezică mică.....	206
<i>Jurnalul mișcării lumii nr. 6</i>	208

14. Cât costă un astfel de sul?	212
15. O sălbatică foarte civilizată	216
16. Atunci.....	223
17. O nouă inimă	224
18. Dulce insomnie	226
<i>Cugetare profundă nr. 13</i>	227

PALOMA

1. Ascuțiți.....	233
2. Acest invizibil	238
3. Dreapta cruciadă	243
<i>Cugetare profundă nr. 14</i>	245
4. Adagiul de bază	251
5. Antipod.....	253
6. A bea scorbus	256
7. Albastru-închis.....	260
<i>Jurnalul mișcării lumii nr. 7</i>	262
8. Cu mici înghițituri fericite.....	265
9. Sanae.....	269
10. Nori negri	271
11. Ploaia.....	275
12. Surori.....	276
<i>Cugetare profundă nr. 15</i>	281
13. Pe cărările infernului.....	283
14. De la un culoar la cărări.....	287
15. Pe umerii săi nădușiți	288
16. Ceva trebuie să sfârșească.....	290
17. Suferințele dichiselii	292
18. Apa curgătoare	295
19. Sclipește	296
20. Triburile găgăuze.....	299
21. Toate acele cești de ceai	301
22. Iarba pajiștilor.....	304
23. Cameliile mele	306
<i>Ultima cugetare profundă</i>	312

LIBRIS

We know
books

CAMELII

1

O ARISTOCRATĂ

Marțea și joia, iau ceaiul în gheretă împreună cu Manuela, singura mea prietenă. Manuela e o femeie simplă căreia douăzeci de ani irosiți pentru a șterge praful la alții nu i-au răpit eleganța. A șterge praful este, de altfel, un eufemism foarte pudic. Dar, la bogătași, lucrurilor nu li se spune pe nume.

— Golesc coșuri pline cu hârtie igienică, îmi spune ea cu accentul ei melodios și șuierător, adun voma câinelui, curăț colivia păsărilor, n-ai crede că vietăți atât de mici fac atâta caca, frec toaletele. Praful? Floare la ureche!

Trebuie menționat că, atunci când coboară la mine la ora paisprezece, marțea de la familia Arthens, joia de la De Broglie, Manuela va fi lustruit cu Coton-Tige closete îmbrăcate cu foiță de aur, care, cu toate astea, sunt la fel de murdare și de împutite ca toate bucele din lume, pentru că, dacă există într-adevăr ceva ce bogații împărtășesc, contra voinței lor, cu săracii, acel ceva sunt intestine grețose care sfârșesc întotdeauna prin a se descotorosi undeva de ceea ce le împute.

Iată de ce Manuela merită o plecăciune. Deși sacrificată pe altarul unei lumi unde sarcinile ingrate sunt rezervate unora, în timp ce alții își astupă nasul fără să facă nimic, ea nu renunță totuși la o înclinație spre rafinament ce depășește de departe toate poleirile cu foiță, cu atât mai mult pe cele sanitare.

— Ca să mănânci o nucă, trebuie să pui o față de masă, zice Manuela care extrage din sacoșa ei veche un coșuleț de lemn alb plin cu volute de hârtie de mătase carmin și, cui-bărite în acest mic sipet, fursecuri cu migdale.

Pregătesc o cafea pe care n-o vom bea, dar ale cărei efluvii ne plac la nebunie amândurora, și degustăm în tăcere o ceașcă de ceai verde, ronțăind din fursecuri.

La fel cum eu sunt o trădare permanentă a arhetipului meu, Manuela e, pentru cel al menajerei portugheze, o trădătoare care se ignoră. Căci fata din Faro, născută sub un smochin după alți șapte copii și înaintea altor șase, trimisă să lucreze la câmp de timpuriu și tot atât de devreme căsătorită cu un zidar curând expatriat, mamă a patru copii francezi prin locul nașterii, dar portughezi din perspectiva socială, fata din Faro, așadar, cu tot cu ciorapii ei compresivi negri și baticul de pe cap, e o aristocrată, una adevărată, mare, care nu admite nicio contestație deoarece, cu mâna pe inimă, își râde de etichetă și de particulele de noblețe. Ce este o aristocrată? Este o femeie pe care vulgaritatea nu o atinge, deși e înconjurată de ea.

Vulgaritatea familiei soțului ei, duminica, amortind cu râsete groase durerea de a se fi născut neputincioasă și fără viitor; vulgaritatea unui cartier marcat de aceeași posomoreală palidă ca neoanele din uzina unde bărbații se duc în fiecare dimineață, coborând mereu în infern; vulgaritatea angajatoarelor cărora toți banii nu le pot ascunde caracterul abject și care i se adresează ca unui câine răios. Dar trebuie s-o fi văzut pe Manuela oferindu-mi ca unei regine roadele talentelor ei în materie de cofetărie pentru a înțelege tot harul ce sălășluiește în această femeie. Da, ca unei regine. Când apare Manuela, ghereta mea se preschimbă în palat și ronțăielile noastre de paria, în ospete împărătești. Așa cum povestitorul transformă viața într-un fluviu scânteietor în care dispar suferința și necazurile, Manuela metamorfozează existența noastră într-o epopee plină de căldură și de voieșie.

— Micul Pallières m-a salutat pe scară, spune ea brusc, rupând tăcerea.

Mormăi cu dispreț.

— Îl citește pe Marx, zic, ridicând din umeri.

— Marx? întreabă ea, pronunțând „x”-ul ca un „ș”, un „ș” puțin înmuiat, care are farmecul cerurilor senine.

— Părintele comunismului, îi răspund.

Manuela scoate un sunet depreciativ.

— Politica, spune ea. O jucărie pentru micii bogătași, pe care n-o împrumută nimănui.

Reflectează o clipă, cu sprâncenele încruntate.

— Nu-i tocmai ce citește de obicei, zice.

Revistele pe care tinerii le ascund sub saltea nu scapă sagacității Manuelei, iar micul Pallières părea într-o vreme să le consume cu sânguință, deși în mod selectiv, după cum dovedea uzura unei pagini cu titlu explicit: „Marchizele deșucheate”.

Rădem și mai tăifăsuim o vreme de unele și de altele, în tihna vechilor prietenii. Prețuiesc aceste momente și mi se strânge inima când mă gândesc la ziua în care Manuela își va vedea îndeplinit visul și se va întoarce pentru totdeauna în țara ei, lăsându-mă aici, singură și decrepită, fără o tovarășă care să facă din mine, de două ori pe săptămână, o regină clandestină. Și mă întreb, cu neliniște și teamă, ce se va întâmpla când singura prietenă pe care am avut-o vreodată, singura care să știe tot fără a fi întrebat niciodată nimic, lăsând în urmă o femeie necunoscută tuturor, o va înfășura prin acest abandon într-un giulgiu al uitării.

Pe hol se aud pași, apoi deslușim limpede zgomotul enigmatic pe care îl provoacă mâna omului când apasă pe butonul de apel al ascensorului – un vechi ascensor cu grilaj negru și uși batante, capitonat și lambrizat, unde, dacă ar fi fost loc, altădată ar fi stat un liftier. Cunosco pașii ăștia; sunt ai lui Pierre Arthens, criticul gastronomic de la patru,

un oligarh de cel mai rău soi care, după felul în care strânge din ochi când stă în pragul gheretei mele, pare a avea impresia că trăiesc într-o grotă întunecoasă, deși ceea ce vede îi spune contrariul.

Ei bine, i le-am citit, faimoasele lui cronici.

— Eu nu-nțeleg nimic, mi-a spus odată Manuela, pentru care o friptură bună e o friptură bună și cu asta, basta.

Nu e nimic de înțeles. Mai mare tristețea să vezi o asemenea pană irosindu-se din motive de cecitate! Să scrii despre o roșie pagini de narațiune strălucită – căci Pierre Arthens face critică așa cum se istorisește o poveste, ceea ce ar fi fost suficient să facă din el un geniu – fără a vedea și fără a pipăi niciodată roșia este o dezolantă creație literară de virtuozitate artistică. Poate cineva să fie atât de talentat și atât de orb la felul în care se prezintă lucrurile? m-am întrebat deseori când îl vedeam trecând prin fața mea, cu nasul lui mare și arogant. Se pare că da. Unele persoane sunt incapabile să deslușească în obiectul pe care-l contemplă ceea ce îi conferă viața și suflul intrinsece și petrec o viață întreagă perorând despre oameni, ca și când ar fi vorba de niște automate, și despre lucruri, ca și cum acestea n-ar avea suflet și s-ar rezuma la ce se poate spune despre ele în voia unor inspirații subiective.

Ca printr-un făcut, pașii revin și Arthens sună la gheretă.

Mă ridic având grijă să-mi târșai picioarele încălțate în papuci atât de conformi, încât doar coaliția dintre franze-la-baghetă și beretă le-ar putea lansa provocarea clișeelor consensuale. Făcând asta, știu că-l exasperez pe Maestru, odă vie a nerăbdării marilor prădători, și nu doar ca să mă aflu în treabă îmi dau silința să întredeschid foarte încet ușa, vârand în crăpătura ei un nas mefient pe care-l sper roșu și lucitor.

— Aștept un pachet prin curier, îmi spune el, mijindu-și ochii și strângând din nări. Când sosește, ați putea să mi-l aduceți imediat?

În după-amiaza asta, domnul Arthens poartă o lavalieră mare cu picățele, care plutește în jurul gâtului său de patrician și nu-i stă bine deloc, fiindcă abundența coamei lui leonine și înfiorarea diafană a lavalierii de mătase întruchipează laolaltă un soi de fustiță vaporeasă de balerină în care se pierde virilitatea cu care, de regulă, se împodobește bărbatul. Și-apoi, ei drăcie! lavaliera asta îmi evocă ceva. Cât pe ce să zâmbesc când îmi aduc aminte. E cea a lui Legrandin. În romanul *În căutarea timpului pierdut*, opera unui oarecare Marcel, un alt portar notoriu, Legrandin, e un snob sfâșiat între două lumi, cea pe care o frecventează și cea în care ar vrea să pătrundă, un snob patetic căruia, de la speranță la amărăciune și de la servilism la dispreț, lavaliera îi exprimă cele mai intime fluctuații. Astfel, în piața din Combray, nedorind nicidecum să-i salute pe părinții povestitorului, dar fiind totuși nevoit să treacă pe lângă ei, însărcinează eșarfa să exprime, lăsând-o să fluture în vânt, o dispoziție melancolică menită a-l scuti de salaturile obișnuite.

Pierre Arthens, care îl cunoaște prea bine pe Proust, dar nu a perceput în ceea ce privește meseria de portar nicio mansuetudine specială, își drege nerăbdător glasul.

Reamintesc întrebarea lui:

— Ați putea să mi-l aduceți imediat (pachetul prin curier – coletele bogătașilor nerecurgând la căile poștale uzuale)?

— Da, zic, bătând recorduri de concizie, încurajată în privința asta și de-a sa, și de absența unui „vă rog“ pe care forma interogativă și condițională n-ar putea, în opinia mea, s-o scuze întru totul.

— E foarte fragil, adaugă el, aveți grijă, v-aș ruga.

Conjugarea optativului cu valoare imperativă, „v-aș ruga“, n-are nici ea șansa să-mi placă, cu atât mai mult cu cât Arthens mă crede incapabilă de asemenea subtilități sintactice și nu le folosește decât de amorul artei, fără să aibă curtoazia de a presupune că m-aș putea simți insultată.

A auzi în glăsuirea unui bogătaş că nu se adresează decât lui însuși și că, deși cuvintele pe care le pronunță îți sunt practic adresate, nici măcar nu-și închipuie că ai putea să le înțelegi înseamnă a atinge fundul mlaștinii sociale.

— Fragil în ce fel? întreb deci pe un ton nu prea îmbietor.

Oftează ostentativ și sesizez în răsuflarea lui o ușoară aromă de ghimbir.

— E vorba de un incunabul, îmi spune și-și pironește în ochii mei, pe care încerc să-i fac inexpresivi, privirea lui satisfăcută de mare proprietar.

— Ei, atunci să vă fie de bine, zic eu luându-mi un aer dezgustat. O să vi-l aduc de îndată ce-o să apară curierul.

Și-i trântesc ușa în nas.

Perspectiva ca Pierre Arthens să povestească diseară la masă, cu titlu de anecdotă hazlie, indignarea portăresei sale, fiindcă a menționat în fața ei termenul „incunabul“, iar ea fără-ndoială că l-a luat drept ceva scabros, mă încântă peste măsură.

Dumnezeu va ști care dintre noi doi se înjosește mai mult.

Jurnalul mișcării lumii nr. 1

A rămâne grupat în tine fără a-ți pierde șortul

E foarte bine să emit cu regularitate o cugetare profundă, dar cred că asta nu ajunge. În sfârșit, vreau să zic: mă voi sinucide și voi da foc casei peste câteva luni, așa că, evident, nu pot să consider că am timp berechet și deci trebuie să fac ceva consistent în puținul care-mi rămâne. Și-apoi, mai cu seamă, mi-am lansat o mică provocare: dacă te sinucizi, trebuie să fii convinsă de ceea ce faci și nu poți să incendiezi apartamentul „de florile mărilor”. Așa că, dacă există vreun lucru pe lumea asta care merită osteneala de a trăi, nu trebuie să-l scap pentru că, odată mort, e prea târziu să mai ai regrete și pentru că a muri fiindcă te-ai înșelat e chiar prea idiot.

Așadar, desigur, am cugetările mele profunde. Dar, în cugetările mele profunde, mă joc de-a ceea ce sunt, adică, în definitiv, o intelectuală (care-și bate joc de ceilalți intelectuali). Nu-i întotdeauna ceva aducător de glorie, dar e foarte recreativ. De aceea m-am gândit că această latură de „glorie a spiritului” ar trebui compensată de un alt jurnal, care să vorbească despre trup sau despre lucruri. Nu cugetările profunde ale intelectului, ci capodoperele materiei. Ceva întruchipat, tangibil. Dar și frumos sau estetic. În afară de dragoste, prietenie și frumusețea Artei, nu prea mai văd altceva care să poată hrăni viața umană. În ceea ce privește dragostea și prietenia, sunt încă prea tânără ca să am cu adevărat pretenție la ele. Arta însă...

LIBRIS | weknowbooks

dacă ar fi fost să trăiesc, ar fi însemnat toată viața mea. Mă rog, când zic Artă, trebuie să fiu bine înțelesă: nu mă refer decât la capodoperele măștrilor. Nici măcar Vermeer nu mă face să țin la viață. Creația lui e sublimă, dar e un lucru mort. Nu, eu mă gândesc la frumusețea din lume, la ceea ce poate să ne înalțe în mișcarea vieții. *Jurnalul mișcării lumii* va fi deci consacrat mișcării oamenilor, a trupurilor, ba chiar, dacă despre asta nu e nimic de spus, a lucrurilor, pentru a găsi ceva care să fie îndeajuns de estetic încât să-i dea un preț vieții. Grație, frumusețe, armonie, intensitate. Dacă găsesc așa ceva, poate că voi reconsidera opțiunile: dacă găsesc o mișcare frumoasă a trupurilor, în lipsa unei idei frumoase pentru spirit, poate voi considera că viața merită osteneala de-a fi trăită.

De fapt, ideea asta a unui dublu jurnal (unul pentru minte și unul pentru trup) mi-a venit ieri, fiindcă tata urmărea un meci de rugby la televizor. Până acum, în astfel de cazuri, mă uitam mai ales la tata. Îmi place să-l privesc când, după ce și-a suflecat mânecile cămășii și s-a descălțat, se instalează confortabil pe canapea, cu o bere și-un cârnăcior, uitându-se la meci și strigând în gura mare: „Iată că știu să fiu și-un astfel de om.” Pe cât se pare, nu-i trece prin cap că un stereotip (foarte seriosul domn ministru al Republicii), plus un alt stereotip (băiat bun totuși și căruia îi place berea rece) înseamnă stereotip la pătrat. În fine, sâmbătă, tata s-a întors mai devreme decât de obicei, și-a aruncat servieta la voia întâmplării, s-a descălțat, și-a suflecat mânecile, a luat o bere din bucatărie și s-a tolănit în fața televizorului spunându-mi: „Drăguța mea, adu-mi niște cârnăciori, te rog, nu vreau să ratez dansul haka.” Cât privește ratarea haka-ului, am avut tot timpul să tai feliuțe de cârnăcior și să i le aduc, și era încă publicitate. Mama ședea într-un echilibru precar pe un braț al canapelei, pentru a-și arăta limpede potrivnicia față de toată treaba (în familia stereotip, eu sunt

ecologista-intelectuală-de-stânga) și îl pisălogea pe tata cu o poveste complicată despre o cină la care trebuiau să invite două perechi certate ca să le reconcilieze. Pentru cine cunoaște subtilitatea psihologică a mamei, proiectul era de tot hazul. În sfârșit, i-am dat tatei cârnăciorul și, cum o știam pe Colombe în camera ei, pe cale să asculte muzică așa-zis de avangardă luminată, mi-am spus: la urma urmei, de ce nu? Să ne oferim un mic haka. Din câte-mi aminteam, haka-ul era un fel de dans un pic grotesc pe care-l execută jucătorii echipei neozeelandeze înainte de meci. De genul intimidare în maniera primatelor mari. Și tot din câte-mi aminteam, rugbiul e un joc greoi, cu tipi care se aruncă întruna pe gazon și se ridică pentru a cădea iar și a se vâri unii într-alții trei pași mai încolo.

Reclamele s-au terminat în sfârșit și, după un generic plin de vlăjgani tolăniți pe iarbă, s-a arătat stadionul, cu vocea din *off* a comentatorilor (sclavii iahniei¹), apoi un prim-plan al comentatorilor, apoi din nou stadionul. Jucătorii au intrat pe teren și, în momentul acela, am început să fiu captivată. La început n-am înțeles prea bine, erau aceleași imagini ca de obicei, dar aveau asupra mea un efect nou, un fel de furnicătură, o așteptare, un „îmi țin răsuflarea”. Lângă mine, tata dăduse deja de dușcă prima bere și se pregătea să continue în stilul galic, rugând-o pe mama, care tocmai decolase de pe brațul ei de canapea, să-i aducă alta. Eu îmi țineam răsuflarea. „Ce se întâmplă?” mă întrebam privind ecranul și nu reușeam să-mi dau seama ce anume vedeam de mă furnica așa.

Am înțeles când neozeelandezii și-au început haka-ul. Printre ei se afla un jucător maori foarte masiv, unul foarte tânăr. El era cel care îmi sărise în ochi de la început, fără îndoială din cauza înălțimii lui, dar pe urmă din cauza felului

¹ Iahnia de fasole este mâncarea tradițională cu care echipele de rugbi din Franța își sărbătoresc după meci victoria (n. tr.).